

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора

Пустовіта Григорія Петровича

на дисертаційне дослідження Королецької Лариси Вікторівни

„Розвиток екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства у процесі фахової підготовки”

за спеціальністю 13.00.04: теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Актуальність рецензованого дослідження обумовлюється сутнісними характеристиками сучасних тенденцій реформування освітнього простору держави. Саме в умовах утвердження нової освітньої парадигми, характерними рисами якої є: орієнтування на особистісно-орієнтоване навчання та творчий розвиток зростаючої особистості, перехід до евристично-пошукової моделі освітнього процесу, оптимальне поєднання теоретичних і практичних компонентів освіти, особливого значення набуває підвищення якості професійної підготовки студентів, стимулювання їхнього професійного становлення й самореалізації, як конкурентоздатного та кваліфікованого фахівця.

Не менш актуальним у контексті розв'язання як глобальних, так і особливо локальних екологічних проблем сучасності є формування екологічної культури студентів, зокрема природничих спеціальностей університету, що розглядається сьогодні невід'ємною складовою вищої освіти. Отже, можемо зробити аргументований висновок, що у такому контексті дисертаційне дослідження, виконане Королецькою Ларисою Вікторівною, є безперечно актуальним і своєчасним.

Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” в межах комплексної теми „Якість сучасної освіти: теорія, моніторинг, технології” (державний реєстраційний номер 0117U002854). Тему затверджено Вченою радою ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (протокол № 5 від 19.12. 2015 р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 5 від 26.09.2017 р.)

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Обґрунтованою й логічною є структура дисертації, презентована вступом, двома розділами, висновками, додатками, списком використаних джерел, що за змістом, логікою і стилем викладу матеріалу відповідає

вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Зміст кожного розділу підпорядковано меті й завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки. У сукупності це дало змогу дисертантці: *уперше*: науково обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити педагогічну систему розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства, зміст якої відображає специфіку професійної діяльності фахівців цієї галузі, характеризується такими суттєвими ознаками, як цілісність, ємерджентність, цілеспрямованість, доцільність, структурність, ієрархічність, динамічність, відкритість, рівновага, стійкість, надійність, синергетичність, життєздатність, концептуальність; містить взаємопов'язані структурні блоки (цільовий, змістовний, технологічний, суб'єктний, об'єктний), що утворюють керовану цілісність, об'єднану спільною метою функціонування та спрямовану на формування готовності до свідомої, ініціативної та відповідальної екологічно зорієнтованої діяльності щодо охорони, збереження природних лісових та садово-паркових екосистем; *удосконалити* зміст, форми і методи розвитку в студентів екологічної культури з урахуванням специфіки майбутньої професії на основі застосування педагогічних технологій та інтеграції екологічних знань у зміст фахових дисциплін; *надати подальшого розвитку* науковим уявленням про розвиток екологічної культури особистості шляхом екологізації професійної підготовки студентів.

Отже, можемо зробити виважений висновок про те, що дисертаційне дослідження Королецької Лариси Вікторівни характеризується логічно виваженою структурою, що охоплює окреслене коло дослідницьких завдань і відображає досягнення поставленої мети.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Заслужують на увагу і позитивну оцінку визначені дисертанткою теоретико-методологічні засади дослідження, аналіз яких дає підстави стверджувати про ґрунтовний науково вивірений підхід до виокремлення й застосування у процесі здійснення дослідження важливих положень філософії освіти, філософсько-культурологічної концепції взаємодії природи та людини, психології і педагогіки, а також застосування культурологічного, системного, акмеологічного та аксіологічного підходів для розв'язання провідних завдань дослідження.

Переконливим свідченням новизни створеної системи розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства було не привнесення нових компонентів у систему, а новий інноваційний підхід до змісту кожного компоненту, кожен із яких було скореговано, модифіковано враховуючи авторське бачення і особливості змісту навчання бакалаврів.

Зауважимо, що дисертаційна робота характеризується змістовністю та обґрунтованістю викладених позицій, демонструючи культуру наукового

мислення, уміння за допомогою застосування комплексу загальнонаукових та спеціальних методів синтезувати емпіричний та теоретичний рівні наукового дослідження, визначати і розв'язувати наукові проблеми, аргументовано й переконливо викладати матеріал.

Заслугує на увагу і позитивну оцінку удосконалена дисертанткою методика діагностування рівнів розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства у процесі фахової підготовки, авторський навчальний зміст, систематизовані як традиційні, так і інноваційні принципи, форми й методи, що є складовими педагогічної системи розвитку досліджуваного феномена.

Таким чином, аналіз змісту дисертації й автореферату засвідчує, що авторці вдалося ґрунтовно представити теоретичні засади та психолого-педагогічні особливості розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства в системі університетської освіти.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертантка на належному науковому рівні обґрунтувала вибір теми, чітко визначила мету, завдання, для виконання яких проаналізувала значний обсяг філософсько-культурологічної, психолого-педагогічної і науково-методичної літератури, державні нормативні документи в галузі освіти й охорони навколишнього природного середовища в Україні. Сформована автором джерельна база включає 244 найменувань, з них 5 іноземною мовою, що слугує безперечним доказом інформативності і наукової значущості представленої роботи. Значну цінність для науковців та практичних педагогів мають 10 додатків, які є суттєво доповнюють представлені у дисертації результати.

Аналіз тексту дисертації і змісту автореферату Королецької Лариси Вікторівни „Розвиток екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства у процесі фахової підготовки”, здійснених нею публікацій дають підстави для висновку про певну наукову зрілість дисертантки, що дало змогу теоретично обґрунтувати і довести на практиці достовірність викладених нею результатів.

Обґрунтованість наукових положень представлених дисертанткою, коректне з наукової точки зору опрацювання експериментальних даних як на констатувальному, так і на формуальному етапах дослідження, сформульованих висновків у дисертації, а також їх практична значущість для розвитку теорії і методики професійної освіти дає підстави позитивно оцінити результати здійсненого дослідження.

Крім цього, як позитив, слід акцентувати увагу на комплексному застосуванні дисертанткою загальнонаукових та спеціальних методів, як-то: теоретичних, емпіричних і статистичних.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Дисертаційне дослідження Королецької Лариси Вікторівни „Розвиток екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства у процесі фахової підготовки” містить нові, раніше не досліджені і до сьогодні не захищені наукові положення, а досягнуті нею результати у сукупності розв’язують актуальне науково-методичне завдання, сутність якого полягала у здійсненні цілісного і системного аналізу теорії та практики професійної освіти.

Практична значущість розробленої здобувачкою педагогічної системи розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства забезпечується упровадженням у практику спецкурсу „Екологічні аспекти професійної діяльності фахівця лісового і садово-паркового господарства”, складанням комплексу творчих завдань екологічної спрямованості для навчальних, виробничих практик, а також навчально-методичних матеріалів для практичних занять з фахових дисциплін (Інтегрований захист лісових і садово-паркових насаджень, Дендрологія, Лісознавство та ін.).

Окремої позитивної оцінки заслуговує розроблений здобувачкою й упроваджений у практику “банк проблемно-професійних ситуацій екологічної спрямованості” для включення в заняття з використанням інноваційних освітніх технологій (дискусії, „мозкова атака”, кейс-метод, ситуаційно-рольові ігри, робота в малих групах тощо), методичних рекомендацій з екологічної роботи зі студентською молоддю.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Позитивно оцінюючи практичну значущість дослідження Королецької Лариси Вікторівни „Розвиток екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства у процесі фахової підготовки”, маємо акцентувати увагу на тому, що основні теоретичні положення та практичні напрацювання, висновки, окремі додатки, що знайшли своє підтвердження у дисертації, можуть бути використані під час організації професійної підготовки у системі вищої освіти, перепідготовці та підвищенні кваліфікації спеціалістів лісового і садово-паркового господарства, ресурсних центрах освітніх округів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка” (м. Старобільськ) (довідка про впровадження № 1/549 від 07.05.2018), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження № 01-28/759 від 07.05.2018), Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова (довідка про впровадження № 1185 від 24.05.2018).

7. Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Дослідження системно організоване: чітко окреслено його об'єкт, предмет і мету, сформульовано завдання, забезпечено відповідність завдань та висновків, які логічно характеризують зміст основного тексту дисертації.

У ході реалізації першого завдання дисертантка здійснила глибокий узагальнення й аналіз праць філософів, психологів і педагогів, переконлива аргументація власних наукових поглядів і здобутих результатів у процесі здійснення наукового пошуку сприяли цілісному розкриттю сутності і змісту ключового поняття “екологічна культура майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства”. На підставі всебічного вивчення педагогічних, психологічних джерел, аналізу сучасного стану проблеми здобувачкою обґрунтовано визначила та детально схарактеризувала структурні компоненти екологічної культури (когнітивний, світоглядний, аксіологічний), що враховують специфіку майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства професії.

Розв'язуючи друге завдання, здобувачка достатньо вичерпно теоретично обґрунтувала педагогічну систему розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства як цілісної педагогічної системи, спрямованої на конкретний педагогічний результат, упорядкованої множинності взаємопов'язаних компонентів, що утворюють керовану цілісність, об'єднану спільною метою функціонування, за такого підходу здобувачка врахувала особливості професійної діяльності фахівців, що належать до професій типу „Людина – Природа” і це зумовило акцентування уваги на формуванні у них професійно орієнтованих екологічних знань, поглядів і переконань, готовності до екологічно орієнтованої діяльності, необхідних для глибокого усвідомлення відповідальності за збереження навколишнього середовища.

Під час виконання третього завдання, Королецька Лариса Вікторівна досить змістовно розробила критеріальну базу діагностичної роботи (когнітивний, світоглядно-аксіологічний і діяльнісно-практичний критерії) та відповідні показники (високий, середній, низький), які в достатньому ступені увиразнюють загальні уявлення про рівень розвиненості екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства.

Переважно низький рівень сформованості екологічної культури у майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства за усіма показниками, дали змогу зробити якісні узагальнення щодо причин такого стану, обґрунтувати пропозиції щодо ефективних методів і засобів професійного розвитку майбутніх учителів, розробити педагогічну систему розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства.

У межах четвертого завдання на позитивну оцінку заслуговує чітко схарактеризовані структурні блоки системи розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства: цільовий, змістовний, технологічний, суб'єктний, об'єктний; визначення їх основних ознак: цілісність, емерджентність, цілеспрямованість, доцільність, структурність, ієрархічність, динамічність, відкритість, рівновагу, стійкість, надійність, синергетичність, життєздатність, концептуальність; представлення авторської системи як поєднання двох взаємопов'язаних складників – соціального та педагогічного.

Королецька Л. В. довела доцільність впровадженної у освітній процес ЗВО педагогічної системи в основі якої було покладено інноваційні педагогічні технології, що вміщували: технологію читання лекцій з урахування вимог проблемної ситуації; технологію проектного навчання (дослідницькі, пізнавальні, практико-орієнтовні проекти); діалогову технологію (дискусія, робота в малих групах, ігрове навчання, тощо).

У процесі розв'язання п'ятого завдання ефективність педагогічної системи розвитку екологічної культури фахівців лісового та садово-паркового господарства доведено поетапною реалізацією розробленої системи в процесі викладання ряду дисциплін загальнопрофесійної, професійної і практичної підготовки, упровадження спецкурсу „Екологічні аспекти професійної діяльності фахівця лісового і садово-паркового господарства”, використання комплексу педагогічних технологій. Лариса Вікторівна розв'язує всі поставлені завдання, і загалом досягає мети дослідження.

Виконана дисертаційна робота, без сумніву, має значну наукову новизну й практичну значущість, оскільки в ній на підґрунті ретроспективного аналізу вперше науково обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено педагогічну систему розвитку екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства, що безумовно сприяє розв'язанню досліджуваної проблеми.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Разом з тим, у цілому позитивно оцінюючи представлену дисертаційну роботу, вважаємо за доцільне висловити окремі дискусійні зауваження та побажання:

1. Аналізуючи загальнонаукові підходи до екологічної освіти у першому розділі (с. 25-28), авторка робить акцент на історичні аспекти проблеми, що досліджувалася, включаючи ідеї концепції антропокосмізму (В. Вернадського, К. Ціолковського, О. Чижевського). Дослідження сучасних дослідників О. Андреева, Т. Гардашука, М. Гладкого, К. Карпенко, В. Крисаченко та інших, на наш погляд, викладено занадто лаконічно.

2. Розробляючи сутнісні характеристики базового поняття дослідження “екологічна культура”, авторка стверджує, що процес

теоретичного становлення цього поняття ще не завершено. Ми не можемо погодитися з таким твердженням, оскільки вважаємо, що сучасне трактування цього поняття у філософсько-культурологічній, психолого-педагогічній та спеціальній літературі дає змогу сформулювати цілісне уявлення сутності цього поняття.

3. Здобувачка здійснила глибокий теоретичний аналіз системного підходу як одного із провідних наукових підходів сучасного наукового пізнання стосовно професійної підготовки майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства. Нею запропоновано п'яти компонентну структуру педагогічної системи, що включає цільовий, змістовний, технологічний, об'єктний, суб'єктний компоненти. Разом з тим, авторка часто акцентує увагу на соціоприродному, екологічно зорієнтованому середовищі, тобто постійно звертається до екологічно зорієнтованої діяльності фахівців у соціальному середовищі. На наш погляд, робота тільки виграла, якщо б дисертантка включила до структури розробленої педагогічної системи середовищний компонент.

4. У підрозділі 2.1 (с. 112-128) здобувачкою докладно представлено змістовний блок педагогічної системи, але не зовсім зрозуміло, чому не рівнозначно розкривається екологічна складова цих блоків, частина їх схарактеризована досить детально, а інші репрезентовано поверхнево. Все це ускладнює цілісне сприйняття змістовного блоку педагогічної системи.

5. Теоретичний доробок авторки підтверджується проведенням чотирьох річним формувальним експериментом, в якому докладно репрезентовано процес упровадження педагогічної системи, на жаль, та частина формувального експерименту стосовно навчальних і виробничих практик представлена у підрозділі 2.3 досить фрагментарно, без визначення використаних форм і методів педагогічного керівництва.

6. Робота, на наш погляд, достатньо ілюстрована таблицями, схемами, рисунками та аналізом обробки статистичних даних, однак вважаємо, що окремі з них доцільно було б перенести у додатки, надавши більше уваги характеристиці виявлених чинників, закономірностей та напрямів реалізації формування досліджуваного феномену в освітньому середовищі університету.

7. З огляду на практичну цінність дисертаційної роботи, слід висловити побажання щодо впровадження результатів дослідження у вигляді методичних рекомендацій для викладачів вищих педагогічних та вчителів загальноосвітніх навчальних закладів.

Проте висловлені зауваження і побажання не знижують загальної позитивної оцінки дисертації. Виконана робота свідчить про високі професійні здібності здобувачки та відповідний рівень наукового мислення.

10. Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 11 (9 одноосібних) наукових публікаціях, із яких 5 статей у фахових виданнях України, 1 – стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні, 5 – у збірниках матеріалів конференцій.

11. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна побудова, зміст, висновки, що викладені в авторефераті, повністю відображають основні положення здійсненого дослідження та змісту дисертації.

12. Висновок.

Дисертація Королецької Лариси Вікторівни „Розвиток екологічної культури майбутніх бакалаврів лісового і садово-паркового господарства у процесі фахової підготовки” є самостійним завершеним дослідженням, яке вносить вагомий внесок у теорію і методику професійної освіти, має суттєву практичну значущість та відповідає чинним вимогам до кандидатських дисертацій (пп. 9, 10, 12-14 “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 зі змінами), тому її авторка Королецька Лариса Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри природничо-математичної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

П. Пустовіт

*Дізнає Пустовіт Т.Т. завідувач
зав. кафедрою С.Шенф С.Ч.Шенф*

